

С т е п а н Б а н д е р а

**За виборний
Національно-Визвольний Центр**

Мюнхен 1958

Відбито з часопису «Шлях Перемоги»

Сучасний стан українського політичного життя на чужині часто є предметом критичного розгляду та причиною невдоволення серед еміграційного громадянства. Це ідеться не без поважних причин. Українська політична діяльність за кордоном, її ідеально-політичний рівень та дієва напрута залишають багато до побажання.

Розглядаючи стан цілого українського політичного життя за кордоном, доводиться застановитись над двома комплексами питань. Перший — це питання його ідеально-політичного змісту, який пронизує поодинокі напрямки, середовища й утруттування, їхню діяльність та взаємовідносини поміж ними. Другий комплекс охоплює питання структури.

Ідеологічна й політична діяльність поодиноких течій і утруттувань є властивим змістом їхнього розвитку, а в парі з тим вона виповняє зміст цілого українського політичного життя за кордоном. На ідеологічні й політичні процеси в укладі українських політичних сил мають вплив теж зовнішні обставини, розвиток міжнародної ситуації, такі ж процеси в інших народів, а зокрема плянове втручання сторонніх сил в орбіту української політики. Але основне значення мають таки корінні, основні ідеологічно-політичні настанови поодиноких українських течій і середовищ. Во ж власне вони рішують про те, як кожний рух й утруттування ставляться до всього, з чим мають до діла, як вони сприймають різні зовнішні впливи, як реагують на сприятливі та супротивні явища в зустрічному світі. Коли ж ідеться про самобутнє визрівання ідеологічних позицій і політичних концепцій кожного середовища, про взаємодіяння між ними та про значення кожного з них в цілому укладі наших політичних сил — то тут правильні закони органічного розвитку, а не механічних конструкцій.

Тому всякі пляни і заходи щодо змін, чи удосконалення ідейного й політичного змісту в українському політичному житті за кордоном повинні бути спрямовані на властивий для цього шлях — шлях прямої ідеологічної і політичної дії. Це стосується однаково до внутрішньої і зовнішньої політики та до противільшевицького фронту. Кожне політичне утруттування, що має свою ідеологію і політичну концепцію, повинно заступати їх відверто й безпосередньо в цілому процесі українського політичного життя. Во кожне середовище вважася якраз свою ідеологію і політичну концепцію правильною та для нації найвідповіднішими. Тому й змагається за те, щоб вони якнайповніше були реалізовані у визвольній боротьбі, у взаєминах з зовнішнім світом та у внутрішньому формуванні українського народу. Це й є рацією існування політичних рухів і організацій. В парі з позитивною діяльністю в напрямі здійснення своєї ідеології та політичної програми, кожна жива політична сила реагує одночасно на дії і впливи інших сил, українських і чужинних, з якими вона зустрічається в полі свого діяння.

Таким чином кожний український політичний чинник визначує свою природу, здобуває собі місце і вплив у цілому укладі українських політичних сил, здійснюючи свою ідеологію і програму своюю політичною діяльністю. Ідеологічно-політична робота кожного політичного чинника повинна бути прямою й безпосередньою. В національному житті повинно кожне середовище виконувати свою властиву функцію в таких межах, формах і такими засобами, на які воно може спромогтися власними силами та які відповідають його дійсним впливам в українському суспільстві. Кожне серйозне середовище повинно вести свою діяльність за

всіх внутрішніх і зовнішніх умовин, незалежно від інших факторів.

З того погляду структура цілого політичного життя не повинна мати впливу на його ідейно-політичний зміст. Структуральні взаємовідношення заторкують тільки форми й методику ідеологічних і політичних взаємодій різних політичних формувань, але не сам зміст. Тому вважаємо фальшивими всякі проекти і намагання, щоб через структуральні комбінації розв'язувати питання ідейно-політичного змісту. Зокрема до цієї категорії треба зарахувати різні концепції затирання ідеологічно-політичних розходжень і протиріч через структурально-оперативні пов'язання. Такий підхід вивертає справи докорінно і свідчить про неповажнє трактування ідеологічно-політичного змісту в політичному житті. Тож, розглядаючи питання побудови українського політичного життя на чужині, не трактуємо її як чинник, що має формувати якісний зміст цього життя.

Але є ще інші важливі питання української політики, для яких структура має поважне значення. Сами ці питання спонукують нас підняти цю тему на обговорення. Маємо на увазі наступні три головні аспекти:

Поперше, йдеться про те, щоб українське політичне життя на чужині та самостійницька політична діяльність мали більш зімкнений зовнішній вигляд і структурально оформлене завершення. Це значною мірою повищить їхню успішність та надасть їм більшої сили і відпорності з зустрічі з зовнішніми силами та в боротьбі з ворогом.

Подруге, одноцільна і завершена структура політичного життя має спричинитися до кращого урухомлення енергії цілого українства на чужині і спрямування її до самостійницької політичної дії. Така структура повинна найкраще збирати в один струм однопрямну активність всіх політичних сил на противільшевицькому фронті та у відстоюванні інтересів українських визвольних змагань перед зовнішнім світом.

Потретє, здоровий розвиток напіонально-політичного життя вимагає загальних рамок і форм для кристалізації, вияву і перевірки всіх його складових явищ і процесів, під кутом їхньої національної вартості і доцільності. Тут ідеться не тільки про акумуляцію однорідних сил і явищ, але й про загальні рамки для розвитку і вияву різновідніх процесів, включно з ідеологічно-політичним зрізничуванням і суперництвом.

Коли йде мова про перший аспект, то, мабуть, не треба доказувати, що під тим оглядом наше сучасне політичне життя на чужині, як цілість, має найбільші структуральні недостатні. Поодинокі ідеологічно-політичні рухи, організації, партії, групи, чи міжпартийні центри своїми ширшими, чи вужчими структуральними базами і надбудовами не можуть заступити того, що зв'язувало б всіх разом в одну цілість. Для цього потрібно найтонших, але загальних рамок побудови і авторитетного, репрезентативного завершення. При сьогоднішньому стані виглядає збоку так, що кожне зформоване політичне середовище веде свою власну політику й політичну акцію, поміж ними існують політичні розходження і збіжності, але немає структурально-пov'язання в одну цілість, ані загальної політичної репрезентації.

При такому стані навіть велика політична однозгідність не заступить структурально оформленого одноцільного фронту, і всікі розходження набувають значно збільшеного зовнішньо-політичного значення. Посторонні чинники мають нагоду втрутитися задалеко у внутрішньо-політичні справи. Неприязні чужинні сили використовують такий стан, і посилаючись на нього, намагаються негувати, або деградувати українську справу. А навіть її прихильники серед чужинців уважають, що зовнішній вигляд українського розбиття є поважною перешкодою в трактуванні українців як повноцінного політичного партнера.

Цей зовнішньо-політичний аспект найсильніше заважує на потребі на-

правити існуючий у нас стан. При цьому не йдеться про усунення, чи приховання перед зовнішнім світом ідеологічно-політичної диференціяції в українському політичному житті. Не йдеться теж про те, щоб у зовнішньо-політичній діяльності виступав тільки один, репрезентативний чинник, та щоб поодинокі організації угрупування були вилучені з безпосередньої активності в тій ділянці. Як у внутрішній українській політиці та на противільшевицькому фронті, так теж і в зовнішньо-політичній роботі і в зовнішніх зв'язках не можна і не потрібно створювати політичним силам будь-яких обмежень, чи перешкод структурального порядку. Тільки треба, щоб кожний чинник діяв і виступав у своїй власництві ролі, яку він справді грає в укладі українських політичних сил. Навіть у державних народів, крім урядових зовнішніх взаємин, існують різноманітні зв'язки і взаємодії політичних організацій і партій з постороннім світом.

Структура нашого політичного життя за кордоном повинна бути тільки в якійсь мірі відповідником деяких секторів державної організації, але ніяк не може її наслідувати. Для цього вона не має відповідних передумов, ні спроможностей. Але ми можемо пристосувати істотні принципи організації політичного життя в демократичних державах до наших умовин і витворити власні форми одноцілової і завершеної побудови для цілого українського політичного життя на еміграції та для всіх національно-самостійницьких дій.

Через це можна б уручомити для скріплення цих дій поважні енергії і засоби цілої еміграції, з яких досі тільки частина служила національно-політичній акції. Значна частина українського громадянства на чужині ухиляється від активної участі в політичній самостійницькій праці та від підтримування її. Найчастішим мотивом, чи тільки виправданням такої постави буває політичне розбиття. На тому терплять дуже ті акції, що свою метою, змістом та оформленням мають загальнонаціональний, визвольно-самостійницький, а не гру-

повий характер, а які в наслідок нашого політичного укладу мусить організовувати й вести одне політичне середовище.

Під тим оглядом не багато помогли б окремі домовлення різних, чи навіть усіх угрупувань для спільних акцій. Такі відокремлені домовлення не дуже функціонують, вони не змінюють внутрішньої ситуації ані наставлення цілого громадянства. До того ж існуючі ідеологічні й політичні розходження і протиріччя залишаються все однакові. Так буде й надалі, бо зміни в тій площині відбуваються тільки власним органічним розвитком, а не через механічні заходи. Структуральні розв'язки мають теж механічні елементи, але при відповідному підході вони вводять упорядковану систему в цілість.

Власне йдеться про таку загальну побудову нашого політичного життя, яка повністю враховувала б внутрішню політичну дійсність, на цю дійсність спиралася, а не пробувала перейти над нею до денного порядку. Не йдеться про затирання ідеологічного й політично-концепційного зразничкування і суперництва загальнюючою структурою. Навпаки, ці рушії політичного життя і розвитку мусять мати в кій належне місце і поле вияву. Рамова структура цілості не може нівелювати ні спиняти розвитку та діяльності поодиноких рухів, організацій і угрупувань. Вона мусить бути построена на таких засадах і в таких формах, щоб якраз давати рамки, змогу розвитку і вияву для всіх творчих, динамічних і національно-корисних концепцій і рухів, щоб вони могли поєднувати свій власний розвиток з вкладом у національні змагання.

Коли ціле політичне життя і діяльність всіх політичних середовищ матимуть одні загальні структуральні рамки, які охоплюють теж цілу політичну диференціацію і процеси політичного суперництва, тоді в них автоматично будуть зсумовуватися всі ті справи, зусилля й акції, які мають загально-національний характер і стоять поза межами диференціації. Наслідком такої організації і механіки нашого політичного життя буде

віддзеркалено одностайні постави в засадничих справах, а одночасно самостійницька політична акція матиме значне практичне посилення. Вона мобілізуватиме енергію загалу українства на чужині в куди ширші розмірах, ніж досі.

Загальне становище української визвольної справи та зокрема стан нашого політичного життя і самостійницької акції на чужині ставлять на порядок дня пекучу потребу створення Українського Закордонного Національно-Визвольного Центру шляхом загальних виборів. Такий центр і вибори до нього, як нормальна, а не вийняткова інституція, повинні дати українському політичному життю зімкнену та завершенну структуру. У слід за цим прийде скріплення цього життя та піднесення успішності його зовнішньої дії, наскільки структурні удосконалення мають вплив у тому відношенні.

Всі відчувають брак одного загального Національно-Визвольного Центру за кордоном і розуміють потребу його існування, тому й аргументація тут непотрібна. Немає теж потреби зашироко розписуватися про його завдання, вистачить лише загально накреслити найважливіші з них.

Основним завданням Центру буде провадити українську самостійницьку політику й національно-визвольну діяльність на чужині. При цьому не йдеться про започаткування цілком нової політичної діяльності, так, начебто її досі не було. Не йдеться теж про перебрання новим політичним твором тієї національно-визвольницької і політичної роботи, яку вже від ряду літ ведуть існуючі політичні організації й угрупування. В тому відношенні новостворений центр не має бути переємцем, суперником, чи будь-яким гальмом для активних політичних і визвольно-політичних сил, та для їхнього розвитку й діяльності. Але якраз зрізничкування українського політичного життя за кордоном, як в ідеологічній, політично-концепційній, так теж в ділянці внутрішньої і зовнішньої політичної діяльності, вимагає наявності одного загального центру.

Його першим завданням буде провадити таку самостійницьку політич-

ну роботу, яка стойть поза межами нашої політичної диференціації. Цей Центр повинен ініціювати й вести такі політичні акції, які мають загальнонаціональний характер, які своїм напрямом і змістом віддзеркалюють одностайну настанову всіх українських національних політичних сил, та мають підтримку загалу українства на чужині. В цьому центрі буде відбуватися координація таких починів і акцій окремих політичних організацій і груп, які мають загальнонаціональне значення та заслуговують на підтримку інших політичних середовищ. Таким чином Національно-Визвольний Центр має об'єднувати і очолювати однозідні змагання і дії всіх національних політичних сил.

Це значно підсилить самостійницьку політичну активність та помножить її успіхи. Крім сподівання вже зактивізованих сил, динаміка спільнотного національно-визвольного фронту буде захоплювати й активізувати все нові енергії українства на чужині, теж такі, що почали байдужніти до української визвольної справи.

Однаке політична ініціатива й діяльність Центру не може бути обмежена лінією абсолютної однозідності всіх існуючих за кордоном і в ньому заступлених політичних середовищ. Такий принцип, властивий координаційним міжпартийним центрам, робить їх надто кволими, нездатними до ініціативної й енергійної дії, бо кожна розбіжність створює альтернативу: або зговорення розіб'ється, або настане неактивність у спірних справах. Натомість Національно-Визвольний Центр, що походить з виборів, а не з міжпартийного зговорення, матиме тверду підставу. Сам вислід виборів окреслює його політичне обличчя і визначає його політичну лінію. Виборний Центр має керуватися волею більшості і згідно з нею діяти. Це дає йому, його політиці й діяльності більшу оперативність, зможу ініціативи і рішення незалежно від міжгрупових взаємовідносин, при чому зберігається належний характер політики і дій Національно-Визвольного Центру, а не окремих політичних середовищ.

З другого боку це не виключає і не паралізує політичної діяльності меншості, яка може вільно виявляти своє становище та згідно з ним вести діяльність, але тільки від власного імені, на власну відповідальність. Це розрізнення має поважні значення в політичному житті, як з внутрішнього, так і з зовнішнього аспекту.

Одним з головних завдань Центру буде авторитетно репрезентувати і заступати перед зовнішнім світом самостійницькі стремління і визвольну боротьбу української нації. Якраз брак одного авторитетного, загально-визнаного завершення і репрезентанта українського самостійництва на чужині викликає гостру потребу створення Закордонного Національно-Визвольного Центру.

Іого зовнішньо-політична діяльність не потребує нехтувати розгорнену роботу діючих вже на тому відтинку політичних сил. Там, де ця робота буде згідна з його політикою, Центр на неї сприятиметься й одночасно дасть їй підсилення і завершення. У випадках розходжень прийде виразне і для зовнішніх чинників чітке розмежування: тут всеукраїнська, офіційна самостійницька політика, яку репрезентує й веде Національно-Визвольний Центр, а там — окремі політичні становища, концепції і дії політичних організацій і утрупувань, які виступають тільки від власного імені.

Визначення завдань Закордонного Національно-Визвольного Центру, а цим самим його характеру і прерогатив, повинно відповідати реальній дійсності, станові і становищі цілості українського політичного життя і визвольних змагань та випливаючим з того вимогам. Треба приймати такі завдання, які Закордонний Центр дійсно може і повинен виконувати та не приписувати йому задалеких нормальних прерогатив, узaleжнених від майбутнього розвитку. Роля і значення політичного твору в майбутньому залежить передусім від його дійового розвитку і праці, а не від початкових статутарних визначень.

Відношення Закордонного Центру до революційно-визвольних сил в Україні, до їхньої боротьби і дій му-

сить відповідати тому фактам, що країна боротьба має головне і вирішне значення у цілості визвольних змагань. Тому Закордонний Центр має солідаризуватися з нею і підтримувати її всеціло, уважаючи свою закордонну діяльність доповненням визвольних дій на Рідних Землях. Питання конкретних взаємин і співпраці мусить бути розв'язуване в залежності від кожночасних практичних умовин.

Безпосереднє структурне пов'язання Закордонного Центру з діючими в Україні визвольними силами й органами не є актуальним. В сучасних умовинах воно мало б більше теоретичний, ніж дійово-практичний характер. У зв'язку з тим відпадає теж питання структурної ієархії. Якщо при змінених умовинах реальне життя висуне це питання на порядок дня, тоді теж політична дійсність покаже найдоцільнішу його розв'язку. На теперішньому етапі справу вирішує факт, що з-за кордону не можливо керувати боротьбою в Україні, як теж з Краю не можливо керувати закордонною діяльністю. Обидві галузі самостійницько-визвольної акції мусять розвиватися і діяти автономно. Важливе те, щоб була збережена політична єдність між ними.

I Закордонний Центр виконає під тим оглядом свої завдання, якщо свою політикою і діяльністю затіснить і заманіfestus перед зовнішнім світом політичну єдність краївих і закордонних самостійницьких сил і акцій. Підтримування щільніших, оперативних зв'язків між Краєм і закордоном буде надалі справою революційно-визвольної організації, яка робить це весь час, ведучи одночасно свою діяльність на Українських Землях і на закордонних теренах.

Закордонний Національно-Визвольний Центр не повинен привласнювати собі атрибутив державного уряду, передпіаряменту, чи будь-якого іншого державного органу. Він має виступати в такому характері, який визначується притаманними для цього завданнями і його справжньою діяльністю. Якщо Закордонний Центр буде висунений і всебічно підтримуваний цілім українським суспільством на чужині й

головними політичними силами, та буде спиратися на визвольну боротьбу на Рідних Землях, то він матиме таку позицію і такі компетенції, що відповіні вистачають для виконання всіх його завдань. Натомість засвоєння познак державного органу не піднесло б питомої ваги й авторитету цього Центру, радше навпаки, та поставило б його у фальшиве становище. Бо коли якийсь політичний чинник приписує собі ролю і компетенції, які ніяк не відповідають його фактичному становищу, то через те паде на нього тінь фіктивності і прислонює теж його справжні вартості і можливості.

В цій статті не будемо займатися питанням, чи і наскільки втримування і формування екзилів державних органів має вартість для збереження державних традицій. Для нас вихідною точкою є безспірний факт, що незалежну українську державу можна вибороти тільки послідовною боротьбою цілого народу, а неможливо її здобути хочби найсильнішими правними претенсіями й аргументами. Дослід, наш власний та інших народів, вчить, що екзильні уряди тільки деякий час після виходу на чужину відиграють помітну політичну роль, але в затяжній визвольній боротьбі на довгу мету вони виявляються, як керівні осередки, непридатними. Це зрозуміле, бо кожний політичний фактор мусить мати структурні засади і форми, пристосовані до своєї фактичної дії. Функції ж державної організації і державних органів інакші ніж функції організацій і органів визвольної боротьби. Порівняння — яка система політичної організації народу вища і вартийніша — державна, чи визвольно-революційна — цілком невмісне. Кожна з них на своєму місці єдиноправильна й необхідна, але такою ж самою мірою і непридатна, коли нею підмінювати другу, застосовуючи її в невідповідній ситуації там, де потрібна саме ця друга.

Щоб Закордонний Центр відотрів корисну роль у визвольних змаганнях України, його характер і структура мусять бути пристосовані до властивих йому завдань. Це не може бути твір з претенсіями на універсальність, з двоїстими зasadами в струк-

турі, в політиці і в дії. З другого боку він не може стати органом прямої революційно-визвольної дії, зокрема ж її керівним осередком. Творення проводу визвольної революції це справа революційної організації, яка сама веде безпосередньо боротьбу і мобілізує до неї весь народ.

Закордонний Національно-Визвольний Центр повинен бути керівним осередком тієї загальнонаціональної політичної акції поза межами Батьківщини, в якій можуть брати участь всі самостійницькі сили, революційні і нереволюційні, та яку активно підтримає загал українського суспільства на чужині з метою якнайбільше причинитися до успішного завершення національно-визвольних змагань. В парі з тим Закордонний Центр, спираючись на свою політичну єдність з визвольною боротьбою в Україні та на свою власну працю, виступає перед зовнішнім світом як речник самостійницько-визвольних змагань цілого українського народу.

Даючи під розгляд українського громадянства на чужині проект створення Закордонного Національно-Визвольного Центру шляхом загальних виборів, маемо на увазі не тільки брак і потребу такого Центру, але й висновки з дотеперішнього розвитку, що різні спроби заповнити цю прогалину в інший спосіб виявилися безуспішними.

Висуваючи концепцію Закордонного Національно-Визвольного Центру, подаємо проект створення і втримування цього Центру на підставі загальних виборів. Вибори — це основний і невід'ємний складник цілого пляну. Знаючи, що проект переведення загальних виборів не знаходить прихильності деяких політичних угрупувань, вважаємо за потрібне поставити його під розгляд і обговорення не тільки політичних організацій, партій і груп, але й цілого українського громадянства на чужині. Бо ж це справа, в якій безпосередньо зацікавлений український загал та яка має поважне значення для дальнього розвитку не тільки внутрішньоукраїнського політичного життя, але усієї закордонної самостійницької акції.

З'ясовуючи наші думки щодо можливостей переведення загальних виборів, будемо в основному притримуватися такого порядку, як у практиці мали б чергуватися відповідні заходи.

Напочатку потрібне порозуміння політичних угрупувань щодо плану переведення виборів. При цьому не йдеться про порозуміння усіх політичних середовищ, яке, звичайно, було б побажанням, але не є необхідним. Практика нашого політичного життя показала, що знайти однозгідність усіх угрупувань дуже важко і кожна справа, яка має спиратися на таку однозгідність, тягнеться у безконечність та найчастіше кінчається невдачею. Треба рахуватися з тим, що різні угрупування будуть намагатися всякими способами не допустити до виборів, щоб воля загалу українського громадянства на чужині не знайшла виразного вияву і не встановила зобов'язуючого всіх порядку. Тому не можна справи виборів і Закордонного Центру узагальнювати від вузькопартийного егоїзму та комбінацій різних політичних груп і окремих осіб, що при застосуванні принципу абсолютної однозгідності мали б змогу торпедувати вибори. Коли загал українського патріотичного громадянства на чужині поставиться до концепції виборів з належним зрозумінням і підтримає її, тоді не матиме більшого значення становище тих партій і груп, які бояться вердикту власного суспільства у виборах та хотіли б до нього не допустити. Якщо ж українське політичне життя на чужині раз почне нормуватися шляхом загальних виборів, тоді кожне угрупування стане перед неминучою альтернативою: або приєднатися до нового ладу і шукати собі в ньому місця, або залишитися поза його рамками і позаду нього.

Отож напочатку потрібне порозуміння таких політичних організацій і угрупувань та суспільно-політичних організацій і товариств, які, підтримуючи проект створення Закордонного Центру шляхом загальних виборів, були б очочі і спроможні взяти на себе спільно ініціативу в його здійсненні. В цьому порозумінні мусіли б бути прийняті точніші устій-

нення в таких конкретних питаннях, які вимагають вирішення перед переведенням виборів. Поскільки немає іншого компетентного чинника, який міг би ці справи вирішити, мусять вони, як ініціатори винести ці потрібні передрішення порядком узгодження. Для країної зрості й авторитетності таких передрішень буде доцільно важніші питання і проекти їх розв'язок подати в пресі до публічного відома й обговорення та передискутувати їх на окремих зібраниях. Узгоджені передрішення ініціаторів повинні б обмежуватися до таких питань відносно Центру і виборів, які конечно мусять бути перед устійнені.

Остаточне схвалення статуту Закордонного Центру, вибір його голови (президента), президії та інших органів, устійнення структури і розподіл функцій — буде належати вже до його установчих зборів після виборів. Але важливіші справи мусять бути запроектовані наперед, як підставка виборів. Сюди м. ін. належать такі питання: завдання Центру, засади його структури, тривання однієї каденції, права й обов'язки вибираних членів Центру, їхня кількість. Власно це останнє питання вимагає точного вирішення перед виборами, а його розв'язка мусить відповісти передбаченим завданням, структурі та способами діяння Центру.

Український Закордонний Національно-Визвольний Центр (який дальше для упрощення й, звичайно, умовно, будемо означувати скороченням УЗНВЦ) можна б вибирати приблизно на п'ять років. Як очолення й презентація визвольної політичної акції за кордоном, Центр повинен, на нашу думку, складатися з двох головних органів. Усі члени УЗНВЦ творитимуть загальний орган з законодавчими прерогативами, який правоватиме сесіями і комісіями. До нього належатиме м. ін. визначування загальних напрямних діяльності і політики Центру, визначування структури і складу виконавчого органу, вибір і звільнювання його голови і членів, розгляд і оцінка його діяльності та вирішування інших засадничих справ. Виконавчий орган (Екзекутива), покликаний пленумом ці-

лого Закордонного Центру та відповідальний перед ним, мав би оперативно відати діяльністю і політикою Центру. Екзекутива Закордонного Центру (вживаемо цього означення умовно) повинна мати такі ресортові відділи (референтури), які охоплюють окрім ділянки справжньої діяльності Центру, а не існують лише на папері, щоб наслідувати державні міністерства. Ресортовими відділами керують члени Екзекутиви. Очолювати Екзекутиву повинен голова, вибраний пленумом Центру. Членів Екзекутиви Центру повинен призначувати теж пленум на пропозицію вибраного голови Екзекутиви.

Теж при такому структурному й дійовому розподілі Закордонний Центр не може бути чисельно завеликий, щоб не стати тільки паперовим, а в практиці непрацездатним тілом. Під тим оглядом не можемо наслідувати державних парламентів. Мусимо враховувати наші реальні умовини й тому кількість вибираючих членів УЗНВЦ, як централі, не повинна перевищувати трьох, найвище п'ятьох десятків. Разом з тим треба бу вимогах до кандидатів на членів УЗНВЦ вставити такі клявзулі, які запевняли б реальну можливість їхньої участі в нарадах і праці Центру там, де буде його головний осідок. Це повинно бути теж предметом узгоднених передрішень політичних середовищ-ініціаторів.

В структурній системі УЗНВЦ та у виборах до нього може бути одночасно вбудоване творення виборних Крайових Національних Комітетів у країнах з більшою численністю українців згл. у комплексах країн, як Західня Європа і Південна Америка. Крайові Комітети мали б мати завдання аналогічні до УЗНВЦ, на нижчому щаблі та у звуженному до даної країни засиగу. В політичному й дійовому відношенні Крайові Комітети визнавали б зверхність УЗНВЦентру. При схвалюванні загально обов'язуючих постанов і при вирішуванні засадничих справ українського політичного життя Крайові Комітети повинні мати дорадчий, або співвирішний голос.

Справу Крайових Комітетів затор-

куємо тільки як евентуальну, а не як невід'ємну частину цілого проекту. Її треба б розглядати у зв'язку з ситуацією і потребами окремих країн. В деяких випадках може бути доцільним перебудування існуючих вже аналогічних установ на платформі загальних виборів. Якщо мали бути творені виборні Крайові Комітети, то їх треба б вибирати одночасно з Закордонним Центром, але з окремих списків й окремими виборчими бюллетенями в кожній країні, згл. в комплексах країн.

В дальших узгодненнях політичних і суспільно-політичних організацій-ініціаторів повинні бути устійнені засади самих виборів, оформлені у виборчому правильнику. Сюди належать м. ін. такі питання: активне і пасивне вибоче управнення; правній організаційно-технічні норми переведення виборів та устійнення вислідів голосувань; схвалення і по клікання виборчих органів; визначення термінів. В цій статті стараємося постепенно накреслити розв'язку важливіших з цих питань настільки, як це потрібне, щоб з'ясувати реальні можливості цілого пляну.

Кандидувати на члена УЗНВЦ засадничо має право кожний повнолітній українець, українка, що мають активне вибоче право і не є обтяженими провинами національного, громадського й особистого (кримінального) характеру.

Ставити кандидатів можуть політичні і суспільно-політичні організації та угруппування. Під тим оглядом не можна ставити згори обмежень, бо кожна організація, що висуває своїх кандидатів при виборах, опреділює себе як політична організація. Треба теж допустити творення спеціяльних згуртувань для висування і підтримки кандидатів та зголосування індивідуальних кандидатур. Доцільно встановити норму, що для прийняття кандидатури потрібно, крім заяви й управнення самого кандидата, теж означеного числа підписів управнені виборців, які підтримують дану кандидатуру, згл. кандидатський список.

Нашим умовинам найкраще відповідає голосування на списки і цю си-

стему треба б узяти за основну. Можна б теж комбінувати з нею голосування на окремих кандидатів з одного списку. Але це питання вимагає всебічного обговорення з урахуванням міжпартийних зговорень щодо спільних списків-лист. Як з коаліційних, так теж з однопартийних списків-лист можуть кандидувати не тільки члени даних середовищ, але й інші особи, які погоджуються спільно заступати політичну концепцію даного списка кандидатів.

Черговим важливим рішенням, яке мають узгіднити ініціатори виборів, буде покликання виборчих органів. Це мали б бути: Головна Виборча Комісія, Крайові Виборчі Комісії, по одній у кожній державі, де живуть українці, та Місцеві Виборчі Комісії — по головних осередках більшого скupчення українських емігрантів і поселенців.

Головна Виборча Комісія, як найвищий орган виборів, матиме м. і. такі завдання: притамати зголослення кандидатів і кандидатських списків; притамати кандидатські заяви (їхній текст мусить бути наперед устійний) і провірювати управнення кожного кандидата; офіційно оголошувати внесені і перевірені списки кандидатів, надаючи їм числові означення; затверджувати попередньо узгіднений виборчий правильник та контролювати його притримування; визначати і оголошувати початок і закінчення виборів; розглядати і вирішувати всякі пропозиції і протести щодо списків кандидатів, щодо ведення виборів та щодо управнені виборців (як найвища, відклична інстанція); зробити підсумки голосування з усіх країн, офіційно устійнити та оголосити правосильний розподіл мандатів; перевірити адміністраційні кошти виборів; передати уконституованому УЗНВЦентрові зібрани під час виборів фонди (про це буде далі мова).

Крайові Виборчі Комісії керують переведенням виборів кожна у своїй країні. Згідно з загальним виборчим правильником, та притримуючись термінів і норм, встановлених Головною Виборчою Комісією, вони устійнюють конкретні пляни переведення

виборів, ураховуючи умовини даної країни. Крайові Комісії покликають Місцеві Виборчі Комісії, мають нагляд над їхньою діяльністю та перевирають від них результати виборів; розглядають і вирішують внесення і протести в справах управнень до голосування, в справах виборчої кампанії та переведення виборів на місцях, передаючи відклики до Головної Комісії. Крайові Комісії збирають, перевіряють і підсумовують висліди голосування та пересилають їх до Головної Комісії.

Місцеві Виборчі Комісії устійнюють і перевіряють управнення голосувати кожного виборця; переводять вибори на місцях, приймаючи особисто віддавані чи переслані поштою голоси та вплати, з'язані з голосуванням; після замкнення голосування передають все Крайовій Виборчій Комісії.

Таким чином на Виборчі Комісії буде покладена велика громадсько-політична відповідальність і головний тягар практичного переведення виборів. До цієї праці, зокрема до організаційно-технічної підготові і переведення виборів на рівні Місцевих і Крайових Комісій необхідно приєднати різні громадсько-суспільні установи, які можуть багато допомогти Комісіям.

Головну і Крайові Виборчі Комісії можуть покликати до життя ті політичні організації, які виступають як ініціатори виборів, самі, або звернутися до центральних суспільно-громадських, церковних і наукових установ, щоб вони це зробили на спільній нараді. До Головної і до Крайових Виборчих Комісій повинні ввійти видатні й загально відомі громадяни, діячі з різних діяльник національного життя, які даватимуть запоруку совісного виконання завдань. Члени політичних організацій і партій не можуть бути членами Виборчих Комісій. Натомість угрупування, що виставляють власні списки кандидатів до УЗНВЦ, повинні делегувати до Виборчих Комісій своїх мужів довір'я, без права вирішного голосу.

Покликанням Виборчих Комісій закінчується перший, підготовчий

етап, в якому головну роботу вели політичні та суспільно-політичні організації і партії ініціатори виборів. Дальше ведення і закінчення виборів до УЗНВЦ перебирають Виборчі Комісії.

Політичні угрупування далі входять у свою властиву ролю під час виборів, підбирають кандидатів, виставляють кандидатські списки, розпряцьовують пляни своєї виборчої кампанії, складають свої політичні виборчі програми. Розгортається передвиборча кампанія всіх середовищ і кандидатів. Кожне угрупування звертається до всього громадянства писаним і живим словом, в пресі, на вічах, доповідями, індивідуальним роз'яснюванням своєї ідеології, програми політичних концепцій, свого розуміння актуальних питань національно-визвольної боротьби і самостійницької політики, своїх доцьогачасних успіхів і вкладу праці та своїх плянів і проектів на майбутнє.

Це дуже пожвавить внутрішньополітичне життя, а негативні прояви і наслідки міжгрупової полеміки будуть вирівняні створенням ясного укладу політичних сил у висліді виборів. Важливе те, що ціле українське патріотичне громадянство, в якому живе здоровий і чуткий політичний інстинкт, цим разом не буде тільки пасивним слухачем і спостерігачем того всього, з чим виступають політичні угрупування. Воно матиме найкращу нагоду видати свій осуд і вибирати — хто, які концепції і дії, які угрупування і люди, та якою мірою повинні мати його довір'я і підтримку.

Передвиборча пропагандивна кампанія угрупувань буде одночасно мобілізувати український загал, кожну людину до політичної активності. Во все сама участь у виборах до Закордонного Центру, за цим пляном буде виявом активного підтримування національно-визвольної справи. Намагаючись здобути для себе якнайбільше голосів, політичні угрупування не можуть обмежитися до агітування зактивізованих людей, бо ці, звичайно, мають вже свої політичні симпатії. Агітація мусить бути передусім спрямована до маси таких людей, які

стоять осторонь організованого національного життя, розбуджуючи в них бажання приймати в ньому участь. Це принесе користь не тільки даному середовищу, але й цілій самостійницькій політичній дії.

З черги приходить головний етап — самі вибори. Їх треба переводити одночасно в усіх країнах поселення і перебування українців поза засягом большевицької влади. З уваги на еміграційні умовини побуту і дії, на вибори треба передбачити довший протяг часу. Голосування найкраще переводити виборчими картками-булетенями, на яких будуть подані всі кандидатські списки-листи. Кожний виборець отримує від Місцевої Виборчої Комісії по одному виборчому бюллетені (до Зак. Центру й евентуально до Кр. Комітету), устійненим способом зазначує в ньому той список кандидатів, на яких віддає свій голос, та закритий вкидає до виборчої урни, або пересилає на руки Виборчої Комісії.

Участь у виборах до УЗНВЦ повинен взяти якнайширший загал українців. Право та громадянський обов'язок голосувати має кожна повнолітня особа, що признається до української національної приналежності, (без огляду на актуальну державну приналежність), та яка дає свій вклад у закордонну акцію в користь визволення України. Ці вимоги, з якими зв'язане право голосувати, мусять бути виконані кожною людиною-виборцем та стверджені при допущенні до голосування. Не мають виборчого права ті одиниці українського походження, що перейшли до ворожого, протиукраїнського табору, напр., до комуністичного, московського.

Для ствердження приналежності до українства треба допустити всі можливі й вірогідні докази. Наприклад, списки членів різних установ, членські виказки й всякі посвідки, свідчення проірених свідків і т. п. Реєстрація виборців належить до Місцевих Виборчих Комісій, що переводять її у співдії з українським організаціями і установами на місцях. Попереднє реєстрування управлінених виборців не може виключати

допущення до голосування осіб, які не були заздалегідь записані, як це буває при виборах у державі.

Другою невід'ємною передумовою активного виборчого права є якийсь вклад кожного виборця в закордонну національно-визвольну акцію. Ця передумова цілком зрозуміла, коли мати на увазі, що йдеться про вибори до керівного й репрезентативного Центру саме такої акції, а не про державні вибори. Вирішувати питання, якою має бути українська закордонна національно-визвольна дія і політика та хто має її очолювати — можуть ті українці, які самі дають якийсь вклад у цю справу й активно її підтримують. Одночасно йдеться про якнайширші, найзагальніші рамки, щоб якнайбільшу кількість людей приєднати до активної підтримки справи визволення України та дати УЗНВ-Центрів якнайширшу базу масовою участю у виборах. Для того треба прийняти якийсь загальний, досить простий і конкретний критерій, який можна застосувати при виборах.

Для практичної розв'язки цього питання подаємо такий проект: кожний виборець при голосуванні вплачує на руки Виборчої Комісії самооподаткування у встановленій, для всіх однаковій висоті на дійовий фонд УЗНВЦ і на витрати переведення виборів. Тільки у випадках неспроможності вплатити самооподаткування Виборча Комісія може дати частинне, або повне звільнення, на підставі умотивованої пропозиції. Висота самооподаткування має бути нормована виборчим правильником за одним принципом для всіх країн.

Виплата самооподаткування при виборах не має бути тільки символічним актом, але справжньою пожертвою для підтримки національно-визвольної діяльності, яку має вести Закордонний Центр. Це самооподаткування має те значення, що кожний виборець враз з участю у вирішуванні складу УЗНВЦ і напрямку його дій бере на себе якусь частинку спільноготягара та своїм вкладом уможливлює діяльність вибраного Центру. Фінансові засоби це ще не все для самостійницької політичної акції. Але вони є одним з важливі-

ших факторів, зокрема коли йдеться про закордонну роботу та про збереження політичної незалежності в діяльності і політиці Закордонного Центру.

Кінцевий вислід виборів підсумує Головна Виборча Комісія й устійнить розподіл мандатів. Ключевим числом до цього розподілу буде кількість голосів, яка припадає на один мандат. Цю кількість отримаємо, поділивши загальну суму усіх відданих, важких голосів через ту кількість виборчих мандатів, яка буде наперед устійнена узгодненим виборчим правильником, про що була вже тут мова. Кількість мандатів, що припадає на кожний список кандидатів, обраховується так, що число голосів, які даний список отримав у виборах, ділиться через ключеве число. В наслідок роздробу голосів на поодинокі списки постають лишки голосів, тобто та кількість голосів, яка є меншою від ключевого числа і тому не вистачає до отримання мандату за вимаганим кворумом. З тієї самої причини після розділення мандатів за повним кворумом (тобто за ключевим числом) може залишитися кілька мандатів. Ці рештуочі мандати розділяються по одному на ті списки, які мають найбільші лишки голосів. При цьому не має значення, чи якийсь список вже отримав мандати при розподілі за повним кворумом, чи ні. При розподілі рештуочих мандатів ріштає тільки чергування кількостей лишніх голосів.

Про загально прийняті правила переводжування виборів, як таємне голосування і т. п. не пишемо, вважаючи самозрозумілим їхнє застосування, поскільки це практично можливе.

Проект створення виборного Закордонного Центру має на меті структурне завершення українського політичного життя на чужині й одночасно зміцнення цілої його структури введенням системи загальних виборів, як підставової, періодичної інституції. Ми переконані, що цим способом можна найуспішніше усунути ті найгірші аномалії цього життя, які можна б назвати еміграційними структурними хворобами.

Без ґрунту під ногами не може розвиватися і нормальню діяльню жадне політичне угрупування. Грунтом для політичного життя є безпосередній зв'язок з народом, праця серед нього. Цього саме бракує більшості політичних угрупувань на чужині. З одного боку вони хотіли б виглядати як політичні угрупування й установи в нормальних умовинах, але з другого — не маючи, силою обставин, живого зв'язку з Рідними Землями, не спромоглися пустити коріння бодай серед еміграційного суспільства. Через те деякі політичні угрупування не живуть, не розвиваються і не працюють, але своїм напівмертвим існуванням затрюють політичну атмосферу та спотворюють вигляд цілого нашого політичного життя. Знову ж інші групи намагаються заступити свою безґрунтовність чужосторонньою підтримкою і з тієї бази здобувати вплив на українське політичне життя. А це веде до узaleжнення його від чужих сил і впливів.

Коли політичні угрупування не базують свого існування на спільній основі — на власному громадянстві, не дбають про вияв політичної волі загалу громадянства, але привласнюють собі право виносити найвищі рішення від його імені без нього, тоді неможливо упорядкувати цілість політичного життя. Тоді партійне собіпанство виходить з берегів, а в міжпартійних взаєминах та в спільніх діях панує засада «рівняти до найнижчого».

Введення загальних виборів, як нормальній інституції в нашему політичному житті за кордоном, буде найвідповіднішим засобом до усунення тих аномалій. Вибори встановлять загальний порядкуючий принцип, який визначує кожному угрупуванню позицію у загальній структурі, пропорційно до його впливу і значення, серед громадянства. При цьому найважливіше те, що рішає ціле суспільство, як арбітр, а політичні середовища мусять прийняти його рішення як обов'язуючі. Це заставляло б їх стати лицем до власного суспільства та своїми вартостями, працею й осягами здобувати собі його признання і довір'я, замість спекулювати на дрібних міжпартій-

них комбінаціях, інтригах та на чужосторонніх втручаннях. Тоді й міжгрупове суперництво мусить мати якийсь поважніший зміст й оперувати справжніми вартостями, спиратися на фактичний стан, а не обертатися в зачарованому колі самопочитання, самореклями й уявлень окремих середовищ про свої ніким не провірювані вартості, про своє вийняткове значення і післанництво.

Було б, звичайно, помилкою ідеалізувати політичну зрілість загалу еміграційного суспільства та приписувати всім його вирішенням абсолютною й непомильну правильність. Все ж таки останні десятиріччя показали, що наш народ звичайно вибирає правильний шлях, якщо його вказує політичний провід. Теж українська еміграція у своїй масі керується здоровим національним інстинктом та підтримує визвольницькі акції і послідовну самостійницьку політику. Коли серед нашого громадянства бувають прояви фальшивої орієнтації і неправильної постави, то звичайно винуваті в тому самі партії.

Одним з головних завдань політичних угрупувань є провадити роботу серед громадянства, працювати над його політичним виробленням. Якщо вибори дають поштовх до такої діяльності, то з цього вийде незаперечна користь. Хоч різні угрупування даватимуть громадянству не тільки здорові, але і шкідливі ідеї, правильні й помилкові концепції, правдиві та неправдиві інформації, то можна сподіватися, що в кінцевому висліді переможе те все здорове, що відповідає потребам і країнам прикметам нації. А ідейно-політична настанова народу — це основне питання визволення та цілого майбутнього нації. Тому добра праця і здорове змагання в цій ділянці — найважливіші в усій політичній роботі.

Це стосується теж до політичної діяльності серед українства на чужині, бо воно є частинкою всієї української нації та має важливі завдання в цілості визвольної боротьби. Воно ж творить органічний національний ґрунт для існування і розвитку українського політичного життя на чужині. Тому

добре плекання цього ґрунту є основним завданням політичних організацій. Запровадження інституції загальних виборів у нашому політичному житті за кордоном буде для нього дуже корисним. Зокрема через те, що загальні вибори поживлюють взаємодією громадянства та політичних середовищ і одночасно конкретизують його вислід.

Противники виборів послуговуються м. ін. твердженням, що еміграція та «пересічний» емігрант не мають права вибирати політичного центру, який би керував українською політичною дією за кордоном та репрезентував українську визвольну справу перед чужинним світом. Центр, мовляв, покликаний загальними виборами на чужині, може очолювати і репрезентувати тільки саму еміграцію, але не може діяти й виступати від імені українського народу. Це твердження підtrzymують ще додатково аргументом, що склад нашої еміграції за територіальним походженням надто однобічний і тому еміграція не може заступати справ цілої нації. Ці аргументи проти виборів мають метою захищати тезу, що повноцінним політичним центром за кордоном є і мусить залишитися єдино УНРада і її Виконаний Орган.

Питання щодо ролі та компетенцій еміграції не можна розглядати абстрактно, бо в різних конкретних випадках відповіді будуть різні. Поки що народи поневолені большевизмом позбавлені всякої спроможності свободно виявити свою волю, то їхні еміграції мають куди більші політичні зобов'язання, ніж в інших випадках. Еміграція мусить всебічно використовувати ту свободу і всі можливості, яких не має народ на власній землі, та всіми силами працювати в різних ділянках, зокрема провадити національно-визвольну, політичну акцію. Зобов'язання еміграції визначуються передусім потребами нації, обставинами у батьківщині та спроможностями на чужині.

Чи якася еміграція, як цілість, або її частина, є політичною еміграцією, чи ні, це залежить передусім від її кожночасного стану і діяльності, а менше від причин її виходу з батьків-

щини. Еміграція, що на початку була тільки заробітчанською й поселенчою, може стати політичною, якщо вона, відповідно до потреб і обставин цілого народу, провадить національно-політичну роботу. Так само колишина політична еміграція перестає такою бути, якщо вона не виконує відповідних політичних завдань. В тому відношенні функція має більше значення, ніж сама генеза.

Вибирають Закордонний Центр мало б, за нашим проектом, усе українське політично-активне громадянство на чужині. Вже сама участь у таких виборах опреділює кожного виборця як члена національної, політичної еміграції, бо люди, байдужі до національно-політичних справ, до виборів не підуть. До того ж участь у виборах пов'язується нерозривно з конкретним засвідченням кожного виборця, що він бере на себе частинку спільногого національного обов'язку.

Треба пам'ятати, що вибори, творення виборного Закордонного Центру, як і ціла закордонна політична акція, мають одну мету: служити українській нації, зокрема її визвольній боротьбі, та для неї збирати, організовувати і якнайспішніше застосовувати енергію, засоби і всі сили українства на чужині. Служити ж своїй батьківщині, зокрема коли вона змагається за своє існування і за волю в боротьбі проти найіршого ворога всього людства, — є обов'язком кожної людини української крові, незалежно від того, чи вона має другу, прибрану батьківщину, чи ні. Коли б тільки всі хотіли виконувати цей обов'язок та жертвувати для нього відповідну частину своїх сил і праці. Про це повинні дбати всі організовані національні сили, а політичні — передусім.

З того погляду територіальне походження емігрантів не має принципового значення. Обставини, в яких український народ веде визвольну боротьбу, зобов'язують кожного українця виконувати ті функції, до яких він має більші можливості, ніж решта народу. Ніхто з українських патріотів в Україні не узaleжнював би ролі еміграції у вільних змаганнях від територіального походження, вва-

жаючи такий підхід цілком невмісним. Навпаки, український народ під большевицькою займанчиною надіється і жде, що ціла українська спільнота на чужині об'єднаними зусиллями розгорватиме якнайсильнішу і всебічну визвольницьку акцію. Відомі ж неоднократні крайові заклики до еміграції в тому відношенні.

Деякі політичні угрупування на чужині мають цілком інший підхід до питань закордонної політичної дії. Вони розглядають її м. ін., не з погляду обов'язку супроти визвольної справи, тільки під кутом набування прав до політичного керівництва і репрезентації, не тільки в засягу актуальної закордонної акції, але передусім на майбутнє, в Українській Самостійній Державі. Для них кожна політична діяльність має бути відскоченою (трампліном) для здобуття найдогдінших групових і персональних позицій.

Це наставлення виявляється особливо різко і шкідливо, коли йдеться про формування політичного центру. На першому місці ставиться питання репрезентації, якнайбільших і виключних прерогатив, хоч вони звичайно залишаються на папері. Якщо центр — то обов'язково мусить бути уряд з президентом і міністрами. А що найважніше, такий центр має автоматично стати першим, бодай тимчасовим, парламентом і урядом в Українській Державі. Коли такі питання, позбавлені політичної актуальності та реального змісту, відсувують в тінь вимоги живої політичної діяльності і намагаються перейти до денного порядку над діючими факторами визвольної боротьби, над її рушійними ідеями й силами, то це свідчить недвозначно, що йдеться декому не про служіння визвольній справі, тільки про політичне використання її. З такого розуміння цієї проблеми походить теж заперечення права еміграції вибирати Закордонний Центр, немов би він творився з метою, щоб бути владою в Україні, встановляти закони обов'язуючі в майбутній Українській Державі, а не, щоб очолювати й вести закордонну визвольну акцію об'єднаними зусиллями усього українства на чу-

жині та в єдності з визвольною боротьбою на Рідних Землях.

Проект творення Закордонного Центру шляхом загальних виборів стрінне, мабуть, найсильніший спротив у колах УНРади. Згуртовані в ній партії стоять на становищі, що Українська Національна Рада та її Виконавчий Орган творять Державний Центр, який єдиний є компетентний очолювати і репрезентувати українські самостійницькі змагання.

Насправді ж УНРада вже давно стала тільки міжпартийним центром таких угрупувань, які беруть у ній участь. Крім підтримки цих угрупувань, вона не має жадної іншої бази, як в структурному, так і в політичному відношенні. Це є політичний факт вже надто відомий і стверджений цілим розвитком так, що його оспорювати ні доказувати вже не доводиться. З уваги на цей стан, спротив угрупувань УНРади проти творення виборного Закордонного Центру на значно ширішій базі та з іншими завданнями, ніж ті, які дійсно виконує УНРада, не був би віправданий. Бо ж не може частина політичних угрупувань творити свій міжпартийний центр та визнавати за ним компетенції Державного Центру, а одночасно заперечувати право українського суспільства на чужині разом з політичними угрупуваннями формувати загальними виборами працездатний Закордонний Центр.

Ми довго зволікали з висуненням проекту щодо виборного Закордонного Центру, щоб у нашому політичному житті не створювалося ще більше розладу. Ale колись, врешті, цю справу було б таки треба рушити з мертвої точки і поладнати її. Bo потріба діючого Національно-Визвольного Центру за кордоном буде щораз більше актуальною і було б недопустимим відсувати цю справу на останній час, коли події будуть примушувати до поспіху. Щождо Української Національної Ради, не бачимо найменших перспектив на те, щоб вона ще могла відповідно зреформуватися, направити свою політичну настанову і структуру так, щоб виконувати завдання Закордонного Національно-Визвольного Центру.

Поскільки УНРада на початку могла мати серед громадянства політичний кредит і мала шанси стати серйозним центром, то вона іх сама змарнувала і знищила. Першим, що засадниче підкопало її морально-політичну вартість, було негативне ставлення більшості партій УНРади до революційно-визвольної боротьби в Україні та до її формaciї ОУН-УПА-УГВР. Замість підтримувати боротьбу і сперти на ній відповідну зарубіжну роботу, УНРада взяла курс її негування та тим ствердила свою беззваргісність для національно-визвольної справи. Це саме ставлення — нехтування рацією визвольної боротьби призвело УНРаду в дальшому послідовному розвитку до відступства від принципів самостійницької політики, які ще недавно вона сама підписувала. Співпраця з непередрішенською акцією скомпромітувала УНРаду до решти.

Структура УНРади зробила її в неменшій мірі непридатною до ролі національно-політичного центру. Саме зговорення політичних угрупувань може дати тільки початок формуванню такого центру, але не вистачає як едина і постійна основа його існування. Для цього необхідно є бодай співучасть загалу еміграційного громадянства. Теж коли йдеться тільки про міжпартийний центр, який однаке має би провадити поважнішу політичну роботу, а не лише координувати політику й діяльність причасних партій, то його структура повинна б теж відповідати силовому відношенню угрупувань і давати місце для пе ріодичного перевірювання і поновлювання складу. Застосування паритетності угрупувань, чи штучно скомбінованих, а в політичній практиці неіснуючих секторів, як постійної структурної основи центру, — це безприкладний курйоз.

Принцип паритетності можна запроваджувати тільки в таких неоднорідних політичних конструкціях, які мають діяти на засаді абсолютної однозгідності всіх причасних угрупувань (тобто з правом вета) і мають дуже обмежене завдання. В інших багатопартийних побудовах цей принцип, як суперечний природі політич-

ного життя, доводить до розкладу, або до безуспішного тупцювання на одному місці. Крім того принцип паритетності спричиняється до процесу роздріблення і посилює його. Во якщо в поважному політичному центрі дрібненькі й недіяльні угрупування мають такі самі позиції і значення, як великі, сильні й активні, то ці останні є спокуцувані, щоб ділітися на багато менших груп і в цей спосіб вирівнювати розбіжності між даною структурою і справжнім укладом сил. Такі процеси доводять до розкладу й міршавіння цілої спільноти.

Кожний здоровий національний організм дбає про те, що у його структурі домінували такі стимули, що побуджують і втримують процеси зростання й зміцнення та гармонійного розвитку складових частин. Якщоб цієї засади притримуватися при формуванні політичного центру, тоді кожне політичне середовище мусіло б мати в ньому таку кількість місць, яка відповідає його справжній якості і силі.

Та чи можливим є застосувати принцип пропорційного застуництва у такому центрі, якого єдиного базою є домовлення причасних угрупувань? Навіть якщоб вони погодилися на сам принцип, то здійснення його в практиці було б нереальним. Во коли самі угрупування мають себе взаємно клясифікувати, то годі їм прийти до якогось задовільного висліду, на якому можна б будувати. Не йдеться тільки про зумисне перецінювання себе самих, та таке ж знецінювання інших угрупувань. Але суб'єктивізм, однобічність з переконання, виступає найсильніше саме в політичному житті, у міжпартийних взаємовідносинах. При тому ще й трудно звести оцінку сили, значення і вартості окремих угрупувань до конкретних величин.

Тому тільки та оцінка приймається як об'єктивна й обов'язуюча, яку виносить третій чинник, що його вирішеннем всі середовища мусять підпорядковуватися. Таким чинником, що найбільше до цього покликаний і який має найбільше даних рішати з погляду добра нації, є загал громадянства. Цей хід думок приводить нас знов до висновку, що загальні ви-

бори — це найправильніший і єдиний спосіб створити і зберігати загальнонаціональний політичний центр, побудований і діючий на здоровій платформі.

Ще варт відмітити два моменти, які запевнюють такий вислід виборів до Закордонного Національно-Визвольного Центру, який відповідатиме рациї визвольної справи. Поперше, що в цьому випадку цілком відпадає можливість баламучення виборців фальшивими обіцянками та грою партійної пропаганди на приватних інтересах, всупереч рациям національної політики, як це буває часто під час державних виборів. Подруге, при загальних виборах спадають до мінімуму можливості проникання чужосторонніх впливів, незгідних з добром української визвольної справи. Таким впливам значно трудніше добрастися до великої кількості виборців, ніж до окремих груп.

Противники виборного Закордонного Центру висувають ще аргументи, що переведення загальних виборів на чужині не є можливе. Коли йдеться про практичну — організаційну й технічну сторінку, то з'ясованій вище плян дає в цьому питанні достатню позитивну відповідь. Звичайно, здійснення цього пляну вимагає чимало праці, одностайній підтримки цілого суспільства і різних національних установ у всіх країнах. Ми втвінені в тому, що ціле суспільство поставиться до цієї справи зі широю прихильністю і жертвенною підтримкою. Воно прагне упорядкування і завершення структури нашого політичного життя на чужині.

Перше слово буде за політичними угрупуваннями, щоб вони поставилися до справи так само позитивно. Страх деяких політичних середовищ перед виборчим плебісцитом не повинен мати вирішного впливу. Во ж наше громадянство вже й так має досить ясний погляд на справжню вартість, силу і діяльність окремих середовищ. А власна пропаганда груп про своє значення, силу і роботу, по-скільки вона розходиться з дійсністю, не має більшого значення серед суспільства, хіба створює самообманні

думки й почуття в самих групах. Кожний політичний чинник, що поважно трактує себе самого і свої завдання, повинен прагнути перевірки своїх позицій і впливів в суспільстві, щоб зробити відповідні висновки, замість будувати на невідомих, чи урочистих основах. Врешті, раніше чи пізніше, але колись таки доведеться кожному політичному середовищу скласти іспит перед громадянством.

Менші угрупування мають змогу бльокуватися з іншими, щоб цілком не потерпіти невдачу при виборах. Для цілості політичного життя буде з того тільки користь, якщо будуть діяти гальми проти розгнузданої атомізації, а натомість скріпляться процеси спаяння і зростання життєздатних і діяльних політичних сил.

Відповідаючи на твердження, що перевести загальні вибори на чужині не можливо, доводиться заторкнутіше правну сторінку цієї справи. Бодеякі опоненти висувають і цей аргумент, що, мовляв, урядові чинники тих держав, в яких мали б відбутися вибори, не дозволяють на це. Розглядаючи це питання, треба взяти до уваги в першу чергу його політичну суть. Зайвим є, хіба, доводити, що українська самостійницька акція, спрямована проти московсько-більшевицького імперіалізму, ведена з метою визволення України та відновлення Української Самостійної Соборної Держави, не суперечить інтересам, законам ні засадам жадної з держав, де відбудуться вибори. Навпаки, українська національно-визвольна протибільшевицька боротьба співзвучна з політичною рациєю всіх свободолюбивих західних народів. Так само цій рациї відповідає самостійницька політична акція, яку веде урядство в різних західних країнах. Це стосується теж до різних організаційних заходів в пляні ведення і зміцнення тієї акції, в тому числі й до виборів та творення політичного центру.

Декому здається, що саме переведення виборів створює колізію з державними законами, бо вибори це функція державної категорії. Та відповідальні державні органи західних народів беруть до уваги не тільки

формальний бік справи, але й передусім її політичний зміст. Правна колізія виникала б тоді, якщоб українці в чужих державах творили, шляхом виборів, чи в інший спосіб, такі органи і формaciї, які своїми функціями, чи своїми цілями входили б в дорогу державні владі. Національно-Визвольний Центр має ж керувати такими політичними діями українства на чужині, які стосуються українських визвольних змагань, та які лежать в межах громадянських прав і свобод в західніх демократичних державах. Ці межі достатньо широкі, та якби їх належно використати, то можна б зробити багато корисного для нашої визвольної справи. Натомість не належить до цілей і завдань Закордонного Центру втрутатися в такі справи, що входять в обсяг зобов'язань кожного українця супроти країни поселення, супроти держави та її законів. Справи тієї катеторії можуть бути змістом діяльності інших, реєстрованих організацій, яких статути та норми дії достосовані до законів кожної країни зокрема.

Якщоб ми хотіли формально залегалізувати вибори до УЗНВЦ в окремих державах, то це, звичайно, було б надто важко перевести. Але ж це й непотрібне, а заходи в зв'язку з легалізованням виборів викликали б здивування. Причиною труднощів у тому напрямі є те, що це надзвичайна, вийняткова справа, яка не має аналогій у нормальному політичному житті в рамках держави. Тим часом державні закони та інші правні норми відповідають реальним, чи передбаченим явищам життя в даній країні.

Щоб розвіяти здійснені побоювання перед правними ускладненнями з природою виборів, треба усвідомити, що в нашому політичному житті протягом довгих років та в різних державах було чимало таких організованих форм дії, які, як розглянати їх формалістично, стояли поза рамками правних норм. Було б помилкою думати, що компетентні державні чинники не доглянули таких справ, чи не здавали собі справи з їхньою суті. Якраз навпаки. Цю толерантність треба віднести на рахунок іхньої му-

дрости, зрозуміння та доброзичливо-го ставлення до доброї справи. Власне мудрі державні чинники дивляться насамперед на саму суть, чи вона правильна, можлива з погляду державної рациї, а після того розглядають формально-правний бік.

Ми певні, що переведення виборів, зформування Закордонного Центру та його діяльність не стрінуть з того боку перешкод. Основне, — що така акція не буде в нічому шкодити тим державам, в яких живуть українці, а навпаки, вони буде корисною для фронту боротьби з московським імперіалізмом і комунізмом, в світовому маштабі та в кожній країні зокрема. Спираючись на те та на доцьогласний досвід в подібних справах, можемо сміло реалізувати плян загальних виборів. Тільки не треба створювати собі і чужим чинникам труднощів надмірним формалізмом.

Наприкінці заторкнемо ще одне питання, яке висувають кола, непохильно наставлені до концепції виборів. Вони кажуть, що зіставлення кількості тих, що візьмуть участь у виборах, з загальною кількістю українців на чужині буде негативною сторінкою виборів, яку зможуть використовувати політичні противники і вороги. Мовляв, одні чи другі будуть твердити, що вся решта українців, яка не буде голосувати — це противники тієї справи, для якої передбачається вибори. Отже вороги української самостійності скажуть, що велика більшість української еміграції відкидає концепцію самостійництва та противільшевицьку визвольну акцію. Теж українські противники виборного Закордонного Центру можуть послужитися аргументом про негативний ефект виборів. Як би, наприклад, якесь угрупування поставилося негативно до виборів і оприлюднило заклик до громадянства, щоб воно бойкотувало вибори, тоді, на думку опонентів, це угрупування усю кількість неголосуючих буде зараховувати до своїх прихильників. Якщо участь у виборах візьметe кілька десять тисяч осіб, то відношення такої кількості до кільканадцяти сот тисяч української людності, дастъ нагоду для

різних того роду спекуляцій. Так дехто думає.

Такі аргументи можуть здаватися переконливими тільки при поверхневому сприйманні, але при глибшому підході не можуть встоятися. Неучаст у виборах не є рівнозначаючо з іх бойкотуванням. Навіть при державних виборах, у нормальних умовинах, ніхто не зараховує тих, що не голосують, до противників виборів, чи протестуючих. Іх звичайно вважається байдужими. Тільки в тоталітарній системі, коли вибори не передводяться вільно, лише в умовинах примусу та фальшувань, стримання від голосування може мати значення бойкоту. Коли ж вибори є цілком вільні, то іх бойкотування мусить мати теж відповідний чинний вияв, як, наприклад, віддавання чистих, уневажнених виборчих карток.

Противники виборів до УЗВНЦентру могли б говорити про негативний ефект тільки тоді, якщоб поважна кількість управляніх виборців за свідчила своє негативне ставлення до самих виборів, або в подібній паралельній акції. Якщоб противники виборів задокументували своє становище і свою кількість в аналогічний спосіб, як це зроблять учасники виборів своїм голосуванням, тоді щоємо можна б робити порівняння й обґрунтовані висновки. Ми переконані, що такого негативного доказу проти виборів жадне політичне середовище не змогло б перевести, бо українське суспільство на такі манівці не дасть себе звести. Тож немас підстави побоюватися т.зв. негативного ефекту виборів. Проголосити своє негативне ставлення до виборчої акції та видати в тому зміслі заклик, звичайно, різні угрупування можуть легко. Але коли не матимуть позитивного і конкретного успіху в тому, то це буде наймарканішим доказом іхнього остаточного політичного банкрутства, куди гіршого, ніж неуспіх у самих виборах. А зараховування на свій бік тих усіх, що не голосують через байдужість, які так само не цікав-

ляться противниками виборів, як і виборами, це цілком неповажне обдумовання себе самого. Ніхто серйозний не буде трактувати цього як політичну квестію. Коли ж хтось захоче підставляти фікції на місце фактів, той має завжди необмежені можливості для цього.

Зрештою виборів до УЗВНЦентру не можна під кожним оглядом прирівнювати до звичайних виборів у державі. Сам характер виборів до політичного Центру на чужині та обставини життя і діяльності на еміграції обумовлюють те, що участь у виборах бере лише національно і політично активна частина української людності. Отже саме зіставлення кількості голосуючих і неголосуючих можна розглядати тільки як кількісне відношення національно-політичного активу до тієї частини української людности, яка стоїть цілком остророні від національного життя та політичної діяльності.

Такого показника нам не треба ні трохи лякатися, чи стидатися. Навпаки. Нехай хоч кілька десять тисяч виборців документально заявиться як український національно-політичний актив на чужині, що формує і чинно підтримує національно-визвольну самостійницьку акцію. Це буде поважна й реальна політична база для цієї акції, яку має вести й очолювати Закордонний Центр. Теж в зовнішньополітичному відношенні такий конкретний показник активу має куди більше значення, ніж голословне аргументування сотками тисяч української людности, яку звичайно вже зараховують до чужих державних організмів та не вважають її окремим політичним фактором.

Для сили й успішності української самостійницької акції за кордоном важливим є, щоб вона мала широку людську базу, але щоб ця база була одночасно живою, активною й непохитною, а не інертною масою. Під цим оглядом вибори повинні дати поважні позитивні наслідки.